БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН ПРИРОДОНАУЧЕН МУЗЕЙ
бул. „Цар Освободител“ № 1, 1000 София
тел./факс 02 988 28 94 www.nmnhs.com

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН ПРИРОДОНАУЧЕН МУЗЕЙ
1000 София, бул. „Цар Освободител“ № 1
Регистрационен №, индекс и дата
173 / 09.03.2022

До:

Министъра на околната среда и водите
Борислав Сандов

Зам.-министъра на околната среда и водите
Тома Белев

С Т А Н О В И Щ Е

Относно: Предложение за включване на македонската пъстърва, *Salmo macedonicus* (Karaman, 1924), в Приложение № 2 към чл. 6, ал. 1, т. 2 от Закона за биологичното разнообразие.

Във връзка с: Процедура по изменение и допълнение на Закона за биологичното разнообразие.

Подател: Национален природонаучен музей при БАН, адрес: 1000 София, бул. Цар Освободител 1, е-поща: contact@nmnhs.com; tishos@gmail.com

Уважаеми г-н Сандов,

Уважаеми г-н Белев,

Списъкът с видовете риби от Приложение 2 на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) се нуждае от осъвременяване, за да отговаря на натрупаното познание до момента. Подобно осъвременяване е нужно и за по-ефективното прилагане на природозащитното законодателство и избягване на възможността за неправилните му тълкувания, включително в съдебната практика, както и избягване на конфликти сред заинтересованата общественост. Националният природонаучен музей (НПМ) изразява своята готовност за предоставяне на научно-обосновано становище по актуализацията на таксономичния списък с видове риби от Приложение 2 на ЗБР, ако такова бъде поискано от страна на МОСВ.

Настоящото становище, обаче, не се отнася до нуждата от формално осъвременяване на таксономичния списък, а до това, че в него липсва вида *Salmo macedonicus*. От 2014 година, този вид е част от списъка с видове, за които страните членки извършват оценка,

съгласно изискванията на чл. 17 от Директива 92/43/ЕИО. Тази липса представлява съществен недостатък на ЗБР, който не позволява адекватното опазването на вида и неговите местообитания на територията на Европейския съюз.

Балканският полуостров е дом на изключително разнообразие на видове от род *Salmo*. В своя труд върху сладководните риби на Европа Kottelat & Freyhof (2007) посочват, че въпреки описаните 17 вида пъстърви на Балканския полуостров, броят им е подценен и по-детайлни таксономични изследвания, вероятно ще доведат до описването на нови видове. В публикациите на Simić and Šorić (2006), Brutto et al. (2010), Kohout et al. (2013), Zogaris et al. (2014), Barbieri et al. (2015), Marić et al. (2017) са приведени доказателства, че във водосборите на реките Струма, Места и Марица автохтонният вид пъстърва е *Salmo macedonicus*.

Молекулярни изследвания, сравняващи генетичен материал на пъстърви от егейския водосборен басейн с този от дунавския, категорично доказват, че пъстървовите популации в тях са били подложени на самостоятелно еволюционно развитие и принадлежат към различни генетични линии (Brutto et al., 2010; Kohout et al., 2013; Marić et al., 2017; Segherloo et al., 2021).

В Гърция, която споделя водосборите на Марица, Места и Струма с България, за опазване на популациите и местообитанията на ендемичния вид *Salmo macedonicus* се обявяват специални защитени зони от тяхната екологична мрежа Натура 2000. В книгата „Сладководните риби и миноги на Гърция“ (Barbieri et al., 2015) се посочва, че в Гърция, македонската пъстърва се среща в малки реки от водосбора на Струма и има по-широко разпространение във водосбора на Места, тъй като същият е с повече пъстървови реки. Авторите посочват и че във водосбора на Еврос/Марица, македонската пъстърва се среща само в България, защото в Гърция реката е в долното си течение, където няма подходящи местообитания за вида. Нещо повече, в доклада „List of species for which field work will be carried out and supporting technical report“ на Zogaris et al. (2014), финансиран от Европейската комисия в рамките на проект „Monitoring and evaluation of conservation status of EU's interest ichthyofauna species in Greece“, македонската пъстърва е посочена като вид, за който страната трябва да проведе мониторинг според чл. 11 и да докладва за състоянието на вида към Европейската комисия съгласно изискванията на чл. 17 от Директива 92/43/ЕИО. В Приложение II на Директивата фигурира наименованието *Salmo macrostigma*, което в миналото е имало по-широк смисъл, обхващащ множество популации на различни видове от род *Salmo*, обитаващи средиземноморския биорегион (Froese and Pauly, 2022). В доклада на Zogaris et al. (2014) ясно се посочва, че що се отнася за Гърция, наименованието *Salmo macrostigma* съответства на 5 отделни ендемични вида пъстърви от средиземноморските водосбори: *S. farioides* (код 5350), *S. lourosensis* (код 5352), *S. macedonicus* (код 5353), *S. pelagonicus* (код 5354), *S. peristericus* (код 5355). Няма съмнение, че по отношение на България това название също съответства на *Salmo macedonicus*.

В България, *Salmo macedonicus* е автохтонният вид пъстърва във водосборите на реките Струма, Места и Марица. В същото време местообитанията на този ендемичен вид остават извън защитата на националната екологична мрежа от защитени зони, въпреки че европейската общност разглежда този вид, като вид от интерес за общността, чието опазване изисква обявяването на специални защитени зони.

Македонската пъстърва е възприета като част от списъка с видове (Приложение II) на Директива 92/43/ЕИО след края на втория отчетен период по чл. 17. Въпреки това видът е бил обект на докладване, както при отложената оценка на Гърция за периода 2007-2012 (докладвана 2014), така и за периода 2013-2018. Последната актуализация на Директивата за местообитанията е през 2013 г., докато първата общностна оценка на състоянието на вида и неговите местообитания на територията на Европейския съюз (ЕС) се прави през 2014 г. по инициатива на Гърция.

България и Гърция са двете страни, на територията на които попада почти целия ареал на македонската пъстърва и заедно са отговорни за опазването му в ЕС. Предвид това, че около ¾ от ареала на вида в ЕС се намира на територията на България, а освен това в планините Рила, Пирин, Родопи, Стара Планина, Беласица, Осогово, Славянка и Средна гора са най-многочислените популации на македонска пъстърва, то България е най-значимата държава за опазването на вида в Европа. Македонската пъстърва има твърде ограничено разпространение на терторията на Република Северна Македония и Сърбия.

По всички оценявани показатели, македонската пъстърва е в „незадоволително-лошо" състояние на територията на Европейския съюз. Оценката е базирана изцяло на състоянието на вида в средиземноморския биорегион на Гърция, която трябва да прилага специални мерки за опазването на вида. Справка може да се направи от следния линк:

https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Fish&subject=Salmo+macedonicus&region=

Към момента, много от местообитанията на вида в България са незащитени. В повечето от тях македонската пъстърва е единственият вид риба и единственият воден обитател, обект на опазване съгласно Директивата за местообитанията. Това е предпоставка за безконтролното системно унищожаване на нейните местообитания, тъй като на практика те не са обект на защита. Същите са силно повлияни от хидроинженерно строителство и особено от негативното влияние на ВЕЦ. Единствено поточният рак (*Austropotamobius torrentium*) осигурява частична, но крайно недостатъчна защита на местообитанията на македонската пъстърва, тъй като в някои от тях двата вида се срещат заедно.

Предвид гореизложените основания, считаме, че е особено необходимо включването на македонската пъстърва в списъка с видове от Приложение №2 на ЗБР, което ще позволи опазването на този консервационно значим за Европейската общност вид в България.

С уважение,

доц. д-р Тихомир Стефанов

магистър-биолог Пенчо Пандъков

София, 08.03.2022 г.

Съгласувал: проф. д-р Павел Стоев (Директор на НПМ): .....

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН ПРИРОДОНАУЧЕН МУЗЕЙ
СОФИЯ

Използвана литература:

Barbieri R., Zogaris S., Kalogianni E., Stoumboudi M.Th., Chatzinikolaou Y., Giakoumi S., Kapakos Y., Kommatas D., Koutsikos N., Tachos V., Vardakas L., Economou A.N. 2015. Freshwater fishes and lampreys of Greece: An annotated checklist.

Brutto S., Hristovski N. and Arculeo M. 2010. Genetic divergence between morphological forms of brown trout Salmo trutta L. in the Balkan region of Macedonia. Journal of fish biology, 76(5), 1220-1227.

Froese R. and Pauly D. Editors. 2022. FishBase, World Wide Web electronic publication. www.fishbase.org (02/2022)

Kohout J., Šedivá A., Apostolou A., Stefanov T., Marić S., Gaffaroğlu M. and Šlechta V. 2013. Genetic diversity and phylogenetic origin of brown trout Salmo trutta populations in eastern Balkans. Biologia, 68(6), 1229-1237.

Kottelat M. and Freyhof, J. 2007. Handbook of European freshwater fishes. Kottelat, Cornol, Switzerland and Freyhof, Berlin, Germany.

Marić S., Bajec S. S., Schöffmann J., Kostov V. and Snoj A. 2017. Phylogeography of stream-dwelling trout in the Republic of Macedonia and a molecular genetic basis for revision of the taxonomy proposed by S. Karaman. Hydrobiologia, 785(1), 249-260.

Segherloo, I. H., Freyhof, J., Berrebi, P., Ferchaud, A. L., Geiger, M., Laroche, J., ... & Bernatchez, L. (2021). A genomic perspective on an old question: Salmo trouts or Salmo trutta (Teleostei: Salmonidae)?. Molecular Phylogenetics and Evolution, 162, 107204.

Simić V. and Šorić V. 2006. New data on ichthyofauna of Serbia. Archives of Biological Sciences, 58(3), 29-30.

Todorov M., Antonova V., Hubenov Z., Ihtimanska M., Kenderov L., Trichkova T., Varadinova E. and Deltshev C. 2014. Distribution and current status of stone crayfish populations Austropotamobius torrentium (Decapoda: Astacidae) in Natura 2000 protected areas in Bulgaria. Acta Zoologica Bulgarica, 66(2), 181-202.

Zogaris S., Bobori D., Leonardos I., Koutrakis E., Tachos V., Anagnopoulos N., Loukatos A., Bourdaniotis N., Economou A. 2014. "List of species for which field work will be carried out and supporting technical report" in the framework of the project "Monitoring and evaluation of conservation status of EU's interest icthyofanuna species in Greece", GMEECC, Athens, JOINT VENTURE ANAGNOPOULOS NIKOLAOS – EPEM S.A. – KONSTANTINIDIS ILIAS, Athens, 20 pages.